

4. Сьорінг проти Сполученого Королівства. Рішення від 07 липня 1989 року, скарга № 14038/88. URL: <http://eurocourt.in.ua/Article.asp?AIdx=407>. (Дата звернення: 16.04.2019).
5. Lauterpacht E., Bethel D. The scope and content of the principle of non-refoulment: opinion / Feller E., Turk V., Nicholson F. Refugee protection in international law: UNHCR's Global Consultations on International Protection. Cambridge : Cambridge University Press, 2003. P. 110-197. P. 149.

Довженко О. Ю.

*аспірант кафедри кримінального процесу
Одеського державного університету внутрішніх справ*

СТАНОВЛЕННЯ МІЖНАРОДНО-ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ БОРОТЬБИ З КІБЕРЗЛОЧИННІСТЮ

З початком масового використання комп'ютерів та, в більш широкому сенсі, різноманітних електронно-обчислювальних машин в усіх сферах життя, а також з розвитком електронних мереж, в першу чергу мережі Інтернет, виникла і пов'язана з ними особлива сфера суспільно-небезпечної діяльності. Маємо погодитися з П. Д. Біленчуком, Б. В. Романюком та В. С. Цимбалюком у тому, що неможна говорити про незвичайну новизну комп'ютерної злочинності в криміналістичній теорії та практиці. Кіберзлочинність була відносно маловідомим явищем в сучасній науці кримінального права та криміналістики, однак в світовій практиці його розвиток триває вже більше ніж півстоліття. Вона виникає одночасно з появою комп'ютерної техніки в 1940-х роках [4, с. 21].

В подальшому, з розвитком комп'ютерних мереж, організована злочинність з використанням комп'ютерних приладів (кіберзлочинність) стає по-справжньому глобальним явищем, боротьба з яким була неможлива силами лише однієї держави, а тільки зусиллями всієї міжнародної спільноти. Відповідно, виникла потреба в міжнародно-правовому регулюванні боротьби з кіберзлочинністю.

С. А. Буяджи виділяє чотири етапи розвитку міжнародної співпраці у боротьбі з кіберзлочинністю:

- 1) Етап зародження (1986 рік – 1989 рік), на якому приймалися перші національні закони щодо боротьби з кіберзлочинністю;
- 2) Етап систематизації кримінального законодавства окремих країн щодо боротьби з кіберзлочинністю (1989 – 2000 рік);
- 3) Етап консолідації європейської спільноти для боротьби із кіберзлочинністю (2000 рік – 2001 рік);
- 4) Сучасний етап правового регулювання боротьби з кіберзлочинністю (2001 рік – наші дні) [1, с. 5].

До другої половини 1990-х років кіберзлочини розглядалися виключно як такі, що скоюються з особистими матеріальними цілями. Однак, у другій їхній половині виникає цілий шар злочинів, спрямованих проти державної та міжнародної безпеки. Зокрема, виявилось, що Інтернет-середовище пропонує численні можливості для терористичної діяльності, і створює в потенційних терористів відчуття безкарності. Показовою є перша справа щодо теракту з використанням Інтернету, що слухалася в США в 1998 році. Було затримано 12-річного хакера, який, з групою інших підлітків, спланував злам системи контролю дамби. Відкриття дамби потенційно могло призвести до затоплення двох міст з населенням більше мільйона осіб. Враховуючи малолітство та «хуліганський» характер злочину, покарання для винних було умовним, однак сама справа продемонструвала страшну загрозу уразливості комп'ютерних систем життєзабезпечення сучасної цивілізації [8, с. 175].

В другій половині 1990-х років Інтернет перетворюється на «другу реальність», що стає не просто відображенням реальності першої, але й здатна на неї активно впливати. Всі значні події в світі отримали своє відображення в віртуальному просторі. З'являється таке явище як кібервійни (першою такою війною вважається війна НАТО проти Югославії), виникає економічна кіберзлочинність (наприклад, комерційні проникнення в комп'ютерні системи

підприємств з метою отримання інформації чи припинення їхньої роботи).

Як відповідь на всі ці виклики робляться перші спроби міжнародно-правового регулювання боротьби з кіберзлочинністю. В 2000 році приймається Конвенція Організації Об'єднаних Націй (ООН) проти транснаціональної організованої злочинності [5]. В ній використано термін «транснаціональні організовані злочини, які вчиняються з використанням комп'ютерів, телекомунікаційних мереж та інших видів сучасної технології». Аналогічна термінологія зустрічається в Віденській декларації ООН про злочинність і правосуддя [2].

В 2001 році було прийнято основоположний міжнародний документ – Конвенцію про кіберзлочинність [6], що визначив поняття кіберзлочинності, термінологію, що до неї застосовується, а також обов'язок держав з криміналізації відповідних діянь. Визначення кіберзлочинності в Конвенції не надається, однак з її положень випливає, що до кіберзлочинів віднесено, щонайменше, незаконний доступ, нелегальне перехоплення комп'ютерних даних, втручання у комп'ютерні дані, втручання у комп'ютерні системи, зловживання комп'ютерними пристроями, підробка, пов'язана з комп'ютерами, шахрайство, пов'язане з комп'ютерами, правопорушення, пов'язані з дитячою порнографією, правопорушення, пов'язані з порушенням авторських і суміжних прав. З прийняттям цієї Конвенції можна говорити про початок глобальної всеохоплюючої боротьби проти кіберзлочинності.

До визначення подібних злочинів саме як «кіберзлочинів» (а не, наприклад, «комп'ютерних злочинів») підштовхує термінологія, яка міститься в чинних міжнародних договорах України. Зокрема, саме цей термін використано в Конвенції Ради Європи про кіберзлочинність, що набрала чинності для України 1 липня 2006 року [7]. Нею до кіберзлочинів було віднесено незаконний доступ до комп'ютерних систем (ст. 2), нелегальне перехоплення даних, що передаються цифровими каналами зв'язку (ст. 3), втручання у дані, що зберігаються в комп'ютерних системах чи

передаються електронними каналами зв'язку (ст. 4), втручання в комп'ютерні системи (ст. 5), зловживання комп'ютерними пристроями (ст. 6), підробки, пов'язані з комп'ютерами (ст. 7), шахрайство, пов'язане з комп'ютерами (ст. 8), правопорушення, пов'язані з дитячою порнографією (ст. 9), правопорушення, пов'язанні з порушенням авторських чи суміжних прав (ст. 10).

У Конвенції передбачено лише невелика частина злочинів у сфері комп'ютерної інформації. Левова частка кіберзлочинності залишається за рамками статистики. Якщо говорити точніше, то в офіційну статистику потрапляє лише 10%, в кращому випадку 12 % від вчинених злочинних діянь [9, с. 52].

Спроба пояснення сутності поняття кіберзлочинності була зроблена Конгресом ООН з попередження злочинності та поведінки з правопорушниками. Згідно його резолюції «кіберзлочин – це будь-який злочин, яке може відбуватися за допомогою комп'ютерної системи або мережі, в рамках комп'ютерної системи або мережі або проти комп'ютерної системи або мережі». Іншими словами, до кіберзлочинів може бути віднесено будь-яка протиправна діяння, вчинене в електронному середовищі [3].

Таким чином, слід зробити висновок, що міжнародно-правове регулювання боротьби з кіберзлочинністю перебуває в процесі становлення. Існує консенсус між державами щодо необхідності такої роботи, прийнято ряд основоположних документів. Водночас, невирішеними залишається ряд фундаментальних питань, зокрема навіть щодо визначення термінології. Тому слід очікувати появи нових міжнародних документів на базі існуючих доктринальних розробок.

Література:

1. Буяджи С. А. Правове регулювання боротьби з кіберзлочинністю: теоретико-правовий аспект. Дис...канд. юрид. наук. 12.00.01. Київ, 2018. 203 с.
2. Венская декларация о преступности и правосудии: ответы на вызовы XXI века Принята на Десятом Конгрессе Организации Объединенных Наций по предупреждению преступности и обращению с

- правонарушителями, Вена, 10 – 17 апреля 2000 года. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_443. (Дата звернення: 12.10.2018).
3. Десятый конгресс Организации Объединённых Наций по предупреждению преступности и обращению с правонарушителями, Вена, 10-17 апреля 2000. URL : https://digitallibrary.un.org/record/432663/files/A_CONF.187_15-RU.pdf (Дата звернення 18.11.2018).
 4. Комп'ютерна злочинність: Навчальний посібник. За ред. П. Д. Біленчук, Б. В. Романюк, В. С. Цимбалюк та ін. Київ: Атіка, 2012. – 240 с.
 5. Конвенція Організації Об'єднаних Націй проти транснаціональної організованої злочинності. Прийнята резолюцією 55/25 Генеральної Асамблеї від 15 листопада 2000 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_789. (Дата звернення: 12.10.2018).
 6. Конвенція про кіберзлочинність від 23.11.2001. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_575. (Дата звернення: 12.10.2018).
 7. Конвенція Ради Європи про кіберзлочинність. URL : http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_575 (Дата звернення 18.12.2018).
 8. Міщук Н. Кіберзлочинність як загроза інформаційному суспільству. Вісник Львівського університету: збірник наукових праць. Сер. Економічна. 2014. Вип. 51. С. 173-179.
 9. Номоконов В. А. Киберпреступность: прогнозы и проблемы борьбы. Криминология: вчера, сегодня, завтра. – 2012. – № 24. – С. 152-153.